

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

А.М. Острянко

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ МИТНОЇ СПРАВИ

Освітня програма 032 Історія та археологія

2022–2023 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від “31”_серпня 2022 року.

Розробники: Ясновська Людмила Василівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Історія митної справи ” є ознайомлення з основними завданнями, джерелами та літературою до курсу а також розвиток навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного процесу в митній справі

Завдання навчальної дисципліни:

- визначити основні етапи розвитку митної справи;
- формування умінь критично аналізувати отриману з різних джерел інформацію, самостійно трактувати її, застосовувати набуті знання;
- виховання національної і громадської свідомості, формування толерантного, неупередженого ставлення до інших народів;
- оволодіння практичними навичками роботи з джерелами та науковою літературою;
- вироблення навичок й умінь правильно оформляти науковий апарат, доречно використовувати методологічні й методичні знання у ході наукових досліджень.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність закономірностей, умов, принципів, процесів та явищ, що мають місце в митній справі.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні та методичні проблеми курсу.
2. Еволюція митної справи в Україні.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS		
Кількість годин:	90	
лекції	20	
практичні / семінарські	10	
лабораторні	-	
індивідуальні завдання	-	
самостійна робота студента	60	

Статус навчальної дисципліни нормативна

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань

на практичному занятті

до 4 балів

Активність (доповнення, запитання)

до 1 бал

б) самостійна робота

до 5 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 5 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 4 бали – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки; може узагальнювати та застосовувати набуті

знання; 3 бали – відповідь містить незначні неточності; 2 бали – студент може відтворити основні положення програмового матеріалу, його відповідь неповна; 1 бал – студент доповнює відповіді своїх товаришів.

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

- залік;
- презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Програма курсу навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ до курсу «Історія митної справи»

Поняття митної справи. Зміст митної справи. Принципи митного регулювання. Митна політика та її основні елементи. Започаткування та становлення митної справи. Керівництво митною справою. Монетна система. Вага монет і проба металу. Митна поліція. Торгові центри. Митниці - перепони в розвитку торгівлі. Митні привілеї. Товарні групи.

Тема 2. Початки фінансових, податкових і митних систем

Товар товарів, товар для всіх. Соціально економічний устрій і податки перших рабовласницьких держав. Податкові правила держави Птолемеїв. Фінансова та податкова системи давнього Риму. Фінансова та податкова системи стародавньої Греції. Грецький слід в історії української торгівлі та митної справи

Змістовий модуль 2. Еволюція митної справи в Україні

Тема 3. Митна справа древньому Києві

Торгівля, податкова і митна справа у древньому Києві. «Руська правда» - податковий кодекс Київської Русі. Від «десятини» князя Володимира до «вихода» Батия

Тема 4. Податкові і митні системи в українських землях у 13 - п. 17 ст.,

Київ у період монголо-татарського нашествия. Здирницький податково-митний режим окупантів. Податково-митний режим окупантів. Податкова і митна системи Великого Князівства Литовського. Податкова система Речі Посполитої.

Тема 5. Податки і мита в Україні козацької доби..

Податкова і митна справа у Запорізькій Січі. Податкова і митна системи Гетьманщини. Податки і мита за Конституцією Пилипа Орлика. Скасування митної та податкової системи Гетьманщини та організація російських митниць.

Тема 6. Митна справа в українських землях Наддніпрянщини 18 -19 ст.

Торгівля між Річчю Посполитою і Московією. Асортимент товарів. Контрабанда. Податки і митна справа в Московській державі. Еволюція митних тарифів у 19 ст.

Тема 7. Митна справа в Україні у 20 – на початку 21 ст.

Українська Центральна Раді ті її податково-митна політика. Податкова та митна системи Української держави гетьмана Павла Скоропадського. Митна політика уряду Директорії. Митно-тарифна політика СРСР. Становлення митної справи суверенної України.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні та методичні проблеми курсу												
Тема 1. <i>Вступ до курсу «Історія митної справи»</i>	12	2				10						
Тема 2. <i>Початки фінансових, податкових і митних систем</i>	10		2			8						
Разом за змістовим	22	2				18						

модулем 1													
Змістовий модуль 2. Еволюція митної справи в Україні													
Тема 3. Митна справа у древньому Києві сьогодення	12	4				10							
Тема 4. Податкові і митні системи на українських землях у 13 - п. 17 ст.	12	4	2			6							
Тема 5. Податки і мита в Україні козацької доби		4	2			10							
Тема 6. Митна справа на українських землях Наддніпрянщини 18-19 ст		4	2			12							
Тема 7. Митна справа в Україні у ХХ – на початку ХХІ		4	2			12							
Разом за змістовим модулем 2	68	18				50							
Усього годин	90	20	10			60							

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Торговельно-митні відносини в античних державах Північного Причорномор'я	2
2	Митні відносини і торгівля у добу середньовіччя	2
3	Ординська та литовсько-польська митна система в українських землях другої половини ХІІІ – першої половини ХVІІ ст.	2
4	Торговельно-митна діяльність гетьманської України (середина ХVІІ – перша половина ХVІІІ ст.)	2
5	митна справа періоду УНР та Української держави (1918-1919 рр.)	2
Усього годин практичних занять		10

Методи навчання

1. Словесні методи навчання (лекція, бесіда);
2. Практичні методи навчання (виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій);

3. Проблемний виклад матеріалу;
4. Дослідницький метод навчання.

Методи контролю

1. Усне опитування, участь у груповій роботі;
2. Творчі роботи, презентації;
3. Контрольна робота.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- студентські проекти, презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Розподіл балів

	Поточне тестування та самостійна робота										Сума
	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100
Бали	5	10	10	10	10	10	10	15	10	10	

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма.
- 2.Робоча програма навчальної дисципліни.
3. Методичні матеріали до практичних занять.
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Матеріали до лекційних занять.

Рекомендовані джерела інформації Основна література

1. Актуальні питання теорії та практики митної справи [Текст] : монографія / [І. Г. Бережнюк та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук І. Г. Бережнюка ; Держ. НДІ мит. справи. - Хмельницький : Мельник А. А., 2013. - 427 с. : рис., табл. (Серія "Митна справа в Україні" ; т. 21)
2. Бойко В.М., Багрій-Шахматов Л.В., Попов Г.В. Історія митної справи в Україні. К.: Видавець Вадим Карпенко, 2002.
3. Батанова Л. О. Фінансовий контроль у сфері державної митної справи [Текст] : монографія; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Чернівці : Технодрук, 2015. 153 с.
4. Державна митна справа в Україні [Текст] : бібліогр. покажч. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: Сосновська Т. О., Жихорева Ю. В.]. Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2014. - 274 с.

5. Додін Є. В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи [Текст] : навч. посіб.; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". О. : [б. в.], 2012. 175 с.
6. Доманцевич Н. І., Коваль М. Н., Закусілов А. П. Основи експертизи культурних цінностей [Текст] : навч. посіб. Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2011. 240 с.
7. Комзюк В. Т. Митні органи України: адміністративно-правовий статус [Текст] : монографія; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : НікаНова, 2013. 339 с.
8. Митна енциклопедія. Т. 1:А (абак) - Л (Львівська митниця) [Текст] / [І. Г. Бережнюк та ін.]. - 2013. - 471 с. : іл. - (Серія "Митна справа в Україні" ; т. 22)
9. Митна енциклопедія. Т. 2:М (магазин безмитної торгівлі) Я (японська ена) [Текст] / [Бережнюк І. Г. та ін.]. 2013. 535 с. : іл. (Серія "Митна справа в Україні" ; т. 23)
10. Митна справа [Текст] : навч. посіб. / [Кузьмін О. Є. та ін.] ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. 230 с.
11. Митна справа [Текст] : підручник / [А. І. Крисоватий та ін. ; за ред. А. І. Крисоватого] ; Терноп. нац. екон. ун-т, Ф-т фінансів, Каф. податків і фіскал. політики. - Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2014. - 539 с.
12. Пастух І. П. Митне право України [Текст] : посіб. для підготов. до іспитів / І. П. Пастух, О. В. Горбач ; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Каф. адм. права та процесу. К. : Ліпкан О. С., 2011. 127 с. (Студент ХХІ століття)

Додаткова література:

1. Аграшенков А.В., Краснянский И.Ю.. Борьба с контрабандой в России (X - начало XX в.) *Правоведение*. 1998. 4 (22). с. 70-71.
2. Адащик Ф. И. Торговые связи города Витебска с Ригой в XVII-XVIII веках *Советское славяноведение* : матеріальї IV конф. историков-славистов. Минск, 31 янв.-3 февр. 1968 г. Белорус. гос. ун-т / Гл. ред. П. З. Савочкин. Минск, 1969, С. 572-580.
3. Андрійчук В.М., Аргунов В.А., Березний Є.М., Бичков В.В., Боліщок Л.В. Основи митної справи в Україні: Навч. посіб./П.В. Паніко (ред.). - КЛЗнання, 2004. - 732 с.
4. Бахрах Д.Н., Ківалов С.В. Митне право Росії. М., 1995 р.
5. Гвоздик-Прицак Л. Економічна і політична візія Богдана Хмельницького та її реалізація в державі Військо Запорозьке,- К.: Обереги, 1999.
6. Гошко Т. Нариси з історії Магдебурзького права в Україні (XVI - початок XVII ст.).Львів, 2002.
7. Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1995. Т. VI.
8. 15, Данілов О, ТЕ Фліссак Н.П, Податки в Україні: Учбовий посібник. К.: УкрІНТЕІ, 2003.
9. Делімарський Р. Магдебурзьке право у Києві. К., 1996.
10. Дячок О.О. Захист інтересів господарського скарбу в дипломатичних зносинах Великого князівства Литовського *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Економічна безпека держави в умовах*

- інтеграції до світового співтовариства», Дніпропетровськ, 24-25 листопада 2005 р. - Дніпропетровськ, 2005. с. 31-33.
11. Зельніченко О.І., Михайлов В.І., Тихонова Н.П. Митна справа: Підручник для студ. вищих навч. закл./Київський держ. торговельно-економічний ун-т. К., 2000, 190 с.
  12. Історія митної справи в Україні / К.М. Колесников, О.В. Морозов, М.Виноградов та ін.; За ред. П.В.Іашка, В.В.Ченцова; Вступне слово О.Б. Єгорова. - К.: Знання, 2006. - 606 с.: іл., карти.
  13. Історія торгівлі, податків та мита. *Збірник наукових праць*. За редакцією О.Одьячка. -Дніпропетровськ. - 2007
  14. Міщук Н. Призначення покарання за часів Київської Русі. *Вісник прокуратури* 2007
  15. Рисич Й. Новосад Б. Морозов О. Історія митної справи та митної політики в Україні. Дн-ск.: АМСУ. 2000
  16. Статут Великого княжества Литовского 1529 года / Под ред. академика К. И. Яблоискиса. Минск, 1960.
  17. Сторінки історії митної справи України / Укладач С.В.Гріх. Д-ск.: АМСУ. 1998
  18. Чорний В. Найдавніші митні Статути и зовнішньоторговельні шляхи Київської Русі: Наукове Дослідження/Державна митна служба України; Академія митної служби України. К., 2000. 108 с.
  - 19.43. Чорний В.Б. Україна і митна справа : Історичний нарис. К. 2000.
  - 20.44. Чорний В.Б. Християнська десятина, Київська Русь, митна справа та сьогодення. Київ, 2001. 478с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- Відеоісторія України. Альбом «Історія України» [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://io.ua/vcc9aad0484735d65b9262342215118f7>
- Енциклопедія історії України [Електронний ресурс]—Режим доступу:
<http://www.history.org.ua/?encyclor>
- ІЗБОРНИК. Історія України IX-XVIIIст. Першоджерела та інтерпретації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/index.html>
- Інститут історії України НАН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua>
- Історія України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://history.franko.lviv.ua/>
- Історія України. Підручники [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-76.html>
- Михайло Грушевський. Історія України-Руси в 10 томах / Михайло Грушевський [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/index.html> 8.
- Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
<http://www.history.org.ua>

<http://www.hrono.ru/>

<http://litopys.org.ua>

<http://www.myslenedrevo.com.ua>